

200 річницю з дня народження Степана Жіро (1808-1875), доктора медицини, дослідника, фундатора кваліфікованої акушерської та медико-санітарної допомоги на Ужанщині. Народився в с. Оріховиця Ужгородського району.

120 річницю з дня смерті Аकोша Озори (1850-1888), основоположника інструментальної діагностики у ветеринарії, доктора медицини, викладача і професора епізоотології Вищої Ветеринарної академії. Народився в с. Верб'яз Воловецького району.

225 річницю з дня народження Яноша Карловича Сейкі (1783-1815), відомого військового хірурга. Перебував на службі в Росії, в армії Кутузова. Член Французького Медичного товариства, кавалер Ордену Почесного Легіону. Народився в м. Севлюш (нині м. Виноградів).

110 річницю з дня смерті Владислава Федоровича Тракслера (1864-1898), видатного вченого, доктора фармації.

Автор «Толкового словаря фармацевтических терминов» (1891р.), «Руководства для фармацевтов по изготовлению неофициальных прописей лекарственных средств» (1892р.), численних наукових праць з різноманітних галузей знань. Досліджував хімічний склад мінеральних джерел Березького комітату, морфологію прісноводних губок, види яких вдалося йому відкрити. Народився в м. Мукачево.

150 річницю з дня смерті Йосипа Чорби (1789-1858), талановитого лікаря, відомого вченого першої половини XIX століття.

Автор навчальних посібників з питань особистої та побутової гігієни, способів зміцнення здоров'я та засобів запобігання різних хвороб. Член Угорської академії наук. Народився в м. Севлюш (нині м. Виноградів).

70 річницю з дня смерті Антона Михайловича Брацайка (1897-1938), лікаря, громадського діяча періоду Карпатської України. Народився в с. Нанково Хустського району.

105 річницю з дня народження Степана Миколайовича Микуланинця (1903-1978), лікаря, науковця, талановитого організатора охорони здоров'я в 30-70 рр. XX століття. Народився в с. Лінці Ужгородського району.

(Текстова довідка: Вакула Н. Нариси з історії медицини Закарпаття. – Ужгород, 2006)

УДК 61(477.87)

СТЕПАН ЖІРО (1808-1875) – ПЕРШИЙ ОРГАНІЗАТОР КВАЛІФІКОВАНОЇ АКУШЕРСЬКОЇ ДОПОМОГИ НА ЗАКАРПАТТІ В СЕРЕДИНІ XIX СТОЛІТТЯ

Вакула Н.С.

Медична бібліотека, м. Ужгород

Ім'я Степана Жіро, видатного лікаря Ужанської жупи середини XIX століття, маловідоме сучасному загалу, майже століття не згадувалося в медицині. І тільки сьогодні, з нагоди 200-ї річниці з дня народження, є слухна нагода сказати добре слово про нашого крайянина.

Народився в селі Оріховиця Ужгородського району в родині священика. Навчався в ужгородській гімназії. Продовжував освіту в Пештському університеті (Угорщина).

У квітні 1839 року одержав ступінь доктора медицини і диплом акушера-хірурга (ветеринара) [3]. Після повернення на батьківщину працював на різних лікарських посадах в Ужанській жупі. 1845 року призначений на посаду першого жупного лікаря [3]. На той час у селах області працювало лише 40 дільничних лікарів. Медична допомога скрізь була платною і недоступною для більшості.

Талановитий організатор, чудовий лікар і науковець Степан Жіро розпочав свою роботу з упорядкування лікарських кадрів в Ужанській долині, на території якої на той час проживало 130 тис. жителів, а службових лікарів було мало. Тривала

наполеглива співпраця з жупною адміністрацією та листування з Королівським намісництвом у Буді про стан медичних справ дали свої позитивні наслідки: було запроваджено додаткові лікарські місця, збільшено помешкання для окружного лікаря, розширено амбулаторію, одержано дозвіл на відкриття у Березному аптечного пункту, який поповнювався медикаментами з Ужгорода. Окрім того, щоб вирішити питання стаціонарного лікування, С. Жіро порушив клопотання про відкриття кваліфікованого медичного центру поблизу населених пунктів Ужанщини з наданням йому права «публічності». Так була відкрита перша благодійна лікарня-притулок в Ужгороді на 6 ліжок (1851р.), але статус державності був нею одержаний лише у 1857 році.

Після перших кроків організації медико-санітарної справи в Ужанській долині Степан Жіро розпочав роботу у справі поліпшення становища найбільш занедбаної ділянки медицини комітату – акушерства. На цій посаді не було жодної дипломованої акушерки. Як відомо, допомога жінкам при пологах у той час вважалася виключно

жіночою роботою, неофіційною діяльністю неписьменних «бабок-повитух». Більш авторитетні з них брали собі помічницями інших жінок, для яких це було своєрідним навчанням. Через деякий час «учениці» могли приступати до самостійної практики. Інколи в населених пунктах зустрічалися і «білетні бабки» (місцеві повивальниці), які після проходження і складання випробувань в окружного лікаря, отримували акушерський «білет». Але до кінця XIX століття кількість їх була ще досить незначною.

Враховуючи це і підбравши здібних місцевих жінок, С. Жіро направляє їх на навчання до Пештської акушерської школи. Тут вони навчалися у професора І. Ф. Земмельвейса (у 1855-1865 рр.), отримували кваліфіковану освіту. Через певний час на окружних посадах акушерок працювали лише дипломовані спеціалісти, які закладали підвалини акушерської науки на Закарпатті. Вони осідали у великих селах або розпочинали приватну практику в містах. На початку 70-х років XIX століття в Закарпатті (580 тис. жителів) було близько 50 «білетних» бабок і дипломованих акушерок. Проте незначна частина дипломованих акушерок, які працювали в Закарпатті, не могли вплинути на стан рододопомоги в цілому. Материнська смертність коливалась у межах від 10 до 13 % від числа пологів, а смертність новонароджених складала близько 12% [4].

С. Жіро серед населення комітату проводив велику просвітницьку, наукову і профілактичну роботу. Він написав докторську дисертацію «Про грудну залозу» (1839р.), вивчав природні багатства та кліматичні особливості рідного краю. Став авторитетним вченим. Результати своїх досліджень опубліковував у наукових виданнях Угорського товариства лікарів і природодослідників. За досягнення у галузі бальнеології, фітотерапії, епідеміології та соціальної медицини у 1871 році Степана Жіро обирають почесним членом названого товариства. А 1872 року С. Жіро створює його Ужанський філіал.

Однак після 37 років трудової діяльності він покидає лікарську практику, щоб займатися наукою, улюбленою справою. Але доля до фундатора кваліфікованої акушерської та медико-санітарної

допомоги населенню Ужанщини була немилосердною. У 1875 році несподівана смерть обірвала його мрії та задуми, щирі поривання служити людям і науці. А розвивати його початі справи довелося Андрію Новаку (1850-1939 рр.) – нашому земляку, уродженцю с. Руське Поле Тячівського району Закарпатської області, діяльність котрого припала на кінець XIX століття.

Треба відзначити, що знайдено цікавий, невідомий в історіографії медицини факт, за яким у 1872 році, під час спалаху епідемії холери, серед лікарів, які були направлені Королівським Намісництвом Австро-Угорщини в Ужгород на підмогу Степану Жіро та іншим лікарям, був саме 23-річний Андрій Новак, якому і довелося прийняти естафету в організації кваліфікованої рододопомоги на Закарпатті у кінці XIX на початку XX століть.

З його ініціативи (А. Новака) та при підтримці з боку В. Тауффера – уповноваженого Міністерства Внутрішніх справ з питань рододопомоги – при ужгородській лікарні у 1890 році було відкрито першу в історії Закарпаття акушерську школу, в якій у 1890-1927 рр. А. Новак незмінний її директор. Щорічно тут одержувало професійну підготовку 50-55 кваліфікованих акушерок. Рівень їх підготовки став досконалішим, коли у 1895 році завершилося будівництво при лікарні двоповерхового навчального корпусу. В ньому, поруч з гуртожитком та лекційним залом розміщалася клініка. При пологовій клініці вперше була організована палата-приют для підкинутих немовлят на 15 місць. За період 1890-1918 рр. Ужгородську Державну акушерську школу закінчило 1607 жінок. Створення такого закладу сприяло збільшенню чисельності акушерок на території нашої області і, безумовно, вплинуло на якість надання медичної допомоги при пологах [2].

Таким чином, завдяки розпочатій справі невідомого Степана Жіро, закладався фундамент сучасної акушерської науки на Закарпатті та кваліфікована рододопомога жінкам при пологах.

Публікуючи дану статтю, автор прагнув у рік ювілейної дати згадати вагомий внесок Степана Жіро у розвиток охорони здоров'я Закарпаття.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вереш Е. Закарпатские акушерки // Закарпатская правда. – 1990. – 13 сентября.
2. Вереш Е. Из истории Ужгородской акушерской школы // Календарь 1995 / Сост. С.Броди, В.Сочка-Боржавин. – Ужгород: Общество им. Духновича, 1995. – С.128-133.
3. Вереш С. Пам'яті доктора Стефана Жіро // Наш русинсько-словацький календарь / Составители: И. Латко, В. Сочка. – Ужгород, 1996. – С. 81 – 86.
4. Вереш С. І., Тимошенко Л. В. Из історії розвитку рододопомоги в Закарпатті // Педіатрія, акушерство і гінекологія. – 1973. – № 5. – С. 59 – 62.
5. Сова П. Прошлое Ужгорода. – Ужгород: Типография «Школьной помощи», 1937. – С. 295, 329-335.